

Verloren schaap en verloren penning

Thema: De rondwandeling
Lukas 15: 1-10

a. Inleiding (Luk. 15: 1-3)

UITLEG VAN DE TEKST EN TER OVERWEGING

In deze drie gelijkenissen verdedigde Jezus Zich tegen de kritiek van de Farizeeën en de schriftgeleerden op de gemeenschap die Hij hield met de mensen aan de zelfkant van de toenmalige samenleving, op wie zij vol verachting neerkeken. Deze perikoop vormt een soort drieluik. In dit gedeelte behandelen we twee gelijkenissen van de drie.

Lukas begint dit gedeelte met een korte inleiding, nl. met te vertellen dat er telkens in grote getale (pantes) tollenaars en zondaars bij Jezus kwamen om naar Hem te luisteren. Met deze opmerking sluit hij aan bij de oproep van Jezus uit Luk. 14: 35b. Deze belastingpachters en zondaars deden waartoe Jezus de mensen meermalen opriep (het akouō, 'horen' correspondeert duidelijk met hetzelfde werkwoord uit Luk. 14: 35b). Met de woorden 'zij waren naderende tot Hem' wil Lukas hier aangeven dat die tollenaars en zondaars bij herhaling bij Jezus kwamen. Dat zij graag bij Hem kwamen om te horen wat Hij zei had een reden. Zij merkten dat ze 'er voor Hem wel degelijk bij hoorden'. Nu is de aandacht van de Heere Jezus voor zondaren niet nieuw. We komen dat bijv. ook al heel duidelijk tegen in Lukas 5: de roeping van Levi, de tollenaar. En ook daar al merken we de oppositie van de kant van de schriftgeleerden en de Farizeeën. Ze verwijten de Heere Jezus dat Hij met tollenaars en zondaren eet en drinkt. En dat Hij daarmee suggereert dat Hij hun vriend is (Luk. 5: 29-30 en 7: 34 en 39).

De Heere Jezus heeft zich openlijk tegenover die kritiek verantwoord: Hij is juist gekomen om zon-

daren te roepen tot bekering (Luk. 5: 32). En Hij is dat blijven doen! Zo vinden we deze verantwoording van de Heere Jezus in Lukas 15 breder uitgewerkt. Tijdens Zijn reis naar Jeruzalem komen overal de tollenaars en zondaren op Hem af om naar Hem te horen. Tollenaars, dat waren mensen die de belasting inden voor de bezettende macht, de Romeinen, en die zich daarbij door oneerlijke praktijken verrijkten. Zondaren, mensen die de wet niet hielden en kenden. Zij 'naderen' tot de Heere Jezus. Daar zit iets in van schroom, schoorvoetend. Toch worden ze als het ware naar Hem toegetrokken om naar Hem te luisteren. Blijkbaar had Hij iets te zeggen dat hen raakte. Was het omdat in Zijn woorden Gods liefde tot het verlorene doorklonk?

Het zijn er ook niet weinig die tot Hem komen: 'al de tollenaars en zondaars'. De Heere Jezus verkeert nog steeds in het Overjordaanse. Juist bij de Jordaan, het komen in een ander gebied, zijn veel tolkantoren. Er is echter ook een hele groep mensen die niets begrijpt van Jezus' spreken en handelen: de Farizeeën en schriftgeleerden. Zij storen zich aan het optreden van de Heere Jezus. Lukas laat ons horen dat ze 'murmureerden', of 'morden'. Hier in dit verband wordt er door deze Farizeeën en schriftgeleerden onder elkaar gemord. Het is een onvoltooid verleden tijd, dus ze doen het bij herhaling. Als reden voor hun kritiek op de handelwijze van Jezus voerden zij aan dat Hij zondaars ontving en met hen at. Deze aantijging doet ons denken aan een soortgelijk verwijt, dat zij de leerlingen van Jezus eens maakten (Luk. 5: 30). Om hun verachting voor Jezus uit te drukken hebben zij het over 'Deze' (houtos), 'ontvangt de zondaars en eet

met hen'. Het lijkt haast een beetje op ons gezegde: 'Zeg me wie uw vrienden zijn en ik zal u zeggen wie u bent.' Lijkt het er niet op dat de Heere Jezus Zelf gerekend moet worden tot de 'zondaars'? Kijk maar eens wat Hij doet. Dat dit een verkeerde gedachtegang is, blijkt klip en klaar uit het geweldige feit dat God Zijn Zoon gezonden heeft 'om te zoeken en zalig te maken wat verloren is'. De Heere Jezus ontvangt deze tollenaars en zondaren als Leraar! Hij laat ze tot Zich komen om hen te onderwijzen en te roepen tot bekering (zie ook Luk. 7: 47-50 en 19: 7-10). Nu was het ontegenzeggelijk waar dat onder de Farizeeën en schriftgeleerden serieuze mensen zijn die de Bijbel kennen en ernst maken met de dienst aan God. Geldt voor hen wellicht ook wat de Heere Jezus zei tot de rijke jongeling: 'Eén ding ontbreekt u.' Maar dat is dan wel datgene waar het omgaat!

Hadden ook die tollenaars en zondaren niet beter moeten weten? Behoorden ook zij niet tot het volk Israël? Waren ook zij niet besneden (vandaag zouden we zeggen: gedoopt)? Wat heeft dat ons trouwens te zeggen? Misschien kunt u op deze manier de Farizeeër en de tollenaar en zondaar wat dichterbij de kinderen brengen. En blijft het niet die Farizeeër die bij voorbaat al slecht denkt over de ander en die zondaar, die bij voorbaat al slecht is en op wie ik eigenlijk niet lijk. Beiden krijgen onderwijs van de Heere Jezus. Zondaren dat ze verloren zijn en gevonden moeten worden. Farizeeën dat ze zich met 'de hemel' mogen verheugen in de redding van zondaren. Want het gaat er toch om dat het hele volk zich mag verheugen over de gekomen Verlosser!

Daarom sprak Hij tot hen deze gelijkenis. De Heere Jezus vertelt dan in één adem de eerste twee gelijkenissen uit Luk. 15. Ze zijn ook daarin één dat het in beiden gaat over iets dat verloren is en weer wordt gevonden. Daarover is blijdschap. De derde - hier nu niet behandelde - gelijkenis, begint weer met: 'En Hij zeide.' Hierin komt ook naar voren de houding van de niet 'verlorene', de oudste zoon. Niemand kan op afstand blijven staan. Voor iedereen geldt: ken ik de vreugde van het gevonden zijn en mag ik me zo dan ook verheugen in het gevonden zijn van anderen?

b. Het verloren schaap (Luk. 15: 4-7)

UITLEG VAN DE TEKST

De eerste gelijkenis is die van een herder. Hij heeft honderd schapen onder zijn hoede. Een rond getal. Ongetwijfeld telt deze herder, zoals dat toch een goede herder betaamt, meerdere keren per

dag zijn schapen. Zojuist heeft hij weer geteld. Hij komt nu maar tot negenennegentig. Eén schaap is er niet. Hij is er één verloren! Het Griekse werkwoord *ap-ollumi* betekent 'verloren doen gaan', 'verliezen', 'omkomen', en 'verloren worden' of 'wegraken'. Wat moet hij nu doen? Die herder weet heus wel dat, als hij niet direct achter dat schaap aangaat, het onherroepelijk verloren is. Het is in dit woestijnachtige gebied ten dode opgeschreven. Een schaap in de wildernis is volkomen weerloos. Het heeft geen klauwen of hoorns om zich te verdedigen. Het valt daarom ten prooi aan de eerste de beste 'vijand' die het ontmoet of het komt om van de dorst. Daar komt nog bij dat een schaap uit zichzelf de weg niet kan terugvinden. Maar als hij het gaat zoeken, moet hij de andere negenennegentig achterlaten. Je kunt eventueel nog denken aan het achterlaten van de negenennegentig in een schaapskooi. Daar wordt in Luk. 15 echter niet over gesproken. En dan nog is dat dikwijls een omheining met een opening, waar de herder of een waker in plaats neemt (zie Joh. 10: 'Ik ben de Deur'). Moet het dan wel gaan om die éne? Is het bovendien niet eigen schuld? Dat schaap is toch weg gedwaald van de kudde? Deze herder verlaat de negenennegentig om het 'verloren' schaap te gaan zoeken. Hij zoekt net zolang tot hij het vindt. Hij laat zijn hart spreken. Dat blijkt ook als hij het gevonden heeft. Dan wordt hij niet boos. Maar hij is blij. En van blijdschap tilt hij het op en legt het op zijn schouders. Zo aanvaardt hij de terugtocht. Thuisgekomen roept hij vrienden en buren bij elkaar en zegt tegen hen: 'Weest blij met mij; want ik heb mijn schaap gevonden, dat verloren was.' En dan volgt de toepassing: 'Zo is er blijdschap in de hemel over één zondaar, die zich bekeert, meer dan over negenennegentig rechtvaardigen, die de bekering niet van node (niet nodig) hebben.'

TER OVERWEGING

Zoals die herder is de Heere Jezus. Hij is gekomen om te zoeken wat verloren is. Zo is Hij, sprekend God. Hij laat met recht Zijn hart spreken. Dat mogen we in onze vertelling wel duidelijk naar voren laten komen. Daaruit blijkt heel duidelijk dat het niet zo is wat sommige mensen wel denken: God bemoeit Zich toch niet met de wereld. Of: Hij ziet mij toch niet. Het verlorene gaat Hem aan het hart. En zo kijkt de Heere Jezus nu ook naar die tollenaars en zondaren. Ja, naar mensen die welbewust bij de Herder vandaan gelopen zijn! Het schaap was van de kudde en de herder weg gedwaald. Niet andersom. Hier kan eventueel de lijn gelegd worden naar Gen. 3. En hoe kan zo iemand uit zichzelf ooit de weg terugvinden? Daarvoor moest de Heere Zelf komen. En Hij was ook de Eerste Die kwam: 'Adam, waar zijt gij?' Zo zocht Hij het verloren schaap op en dat doet Hij nog. Ook al moest Hij

daar nog zo diep voor afdalen. Tot zelfs in de diepte van de dood in het dragen van de straf op onze zonden. Hij deed het. Zo lief heeft Hij het verlorene. En daarover is blijdschap in de hemel. God verblijdt zich en de engelen verheugen zich in de terugkeer van een zondaar tot de Heere. En die negenennegentig dan, die de bekering niet nodig hebben? Iedereen moet toch bekeerd worden? Niemand is toch vanuit zichzelf goed voor God? Dat is zeker waar. Hier staat echter dat er blijdschap in de hemel is over één zondaar die zich bekeert; meer dan over negenennegentig rechtvaardigen. Er is dus méér blijdschap over. Er is óók blijdschap over mensen die niet afdwalen. Mensen die blijven bij het Woord van de Heere en het dienen van de Heere. Zij hebben niet de bekering van hen die in vreselijke (zichtbare en uiterlijke) zonden gevallen zijn. Daar mogen we de Heere ook wel voor danken als Hij ons daarvoor bewaarde. Het betekent echter niet dat je ook dan niet bekeerd moet worden. Wij zijn toch allemaal 'in zonden ontvangen en geboren' (doopformulier). Zelfs de 'allerheiligsten' hebben in dit leven nog maar een klein beginsel, een eerste begin, om Gods geboden volkomen te houden. Ze moeten dagelijks opnieuw bekeerd worden (Heidelbergse Catechismus, zondag 44, vraag en antw. 114).

Zo moeten ook de Farizeeën en schriftgeleerden bekeerd worden van hun ergernis aan de Heere Jezus. Het moet hen toch juist een vreugde en blijdschap zijn, dat anderen - ook mensen van het volk Israël, het volk van de Heere, kinderen van het verbond - Hem weer mogen dienen. En, daar zou het toch om moeten gaan: dat je samen de Heere weer mag dienen.

c. De verloren penning (Luk. 15: 8-10)

UITLEG VAN DE TEKST

In één adem voegt de Heere Jezus nog een gelijkenis toe aan de gelijkenis van het verloren schaap. 'Of welke vrouw, hebbende tien penningen.' Tien penningen, weer een rond getal. De één denkt dat deze tien penningen het hele bedrag is waarvan ze moet leven. Hoewel een penning - het dagloon van een arbeider - niet zo'n geweldig grote waarde heeft, is het toch weer een heel bedrag als je ervan moet leven. De ander denkt dat het een penning is uit de hoofdband, die de vrouw gekregen heeft bij haar huwelijk van haar man. Een huwelijksgeschenk dus. Dat heeft ook een grote emotionele waarde. Dat was niet te verhelpen

door er een nieuwe penning bij te laten maken. Dan was het toch anders. En uiteindelijk zou deze

hoofdband zelfs dienst kunnen doen bij het overlijden van haar man, als een stukje levensonderhoud. Hoe dan ook, die penning, op zich niet van zo grote waarde, is in het geheel wel van grote waarde. Het is dan ook begrijpelijk dat deze vrouw gaat zoeken. Ze steekt daarom een kaars aan - wij zouden zeggen ze doet het licht aan of neemt een zaklamp - om zo in de wat donkere kamer van haar huis alle hoeken en gaten te beschijnen. Een Joods huis zag er wat anders uit dan onze huizen. Doorwaans had het maar één kamer en geen ramen in de muren. Het daglicht kwam alleen maar door de deuropening binnen. De vrouw veegt zelfs de vloer aan om, als de penning op de grond ligt, deze te horen rollen. Ze doet er dus alles voor! Ze moet ook wel, want een penning - een dood stukje metaal - meldt zich niet uit zichzelf. Het verloren schaap kon nog mekkeren. Een penning geeft geen geluid. Die komt alleen maar voor de dag als ze hem zoekt en vindt. En dat laatste gebeurt. Ze vindt de penning. Het tiental is weer compleet. De vreugde is groot. Ook deze vrouw roept haar vriendinnen en buren bij elkaar, om zich met haar te verheugen over het vinden van de verloren penning. Deze keer voegt de Heere Jezus eraan toe: 'Alzo is er blijdschap voor de engelen Gods, over één zondaar die zich bekeert.' De engelen verheugen zich met de Heere God over de bekering van een zondaar. Want in de hemel is toch alleen maar vreugde over de heerlijkheid Gods. Het valt op dat Jezus het nu niet meer heeft over blijdschap die 'er zal zijn' (estai), maar over vreugde die 'er ontstaat' (ginetai). Het is daardoor nog directer geworden. Het 'bij de engelen' zullen we hier moeten verstaan in de zin van 'bij God in tegenwoordigheid van de engelen'. Als er bij God vreugde is, is die er ook bij Zijn engelen. Als Zijn boden zijn ze nauw betrokken bij de voortgang van Zijn Koninkrijk.

TER OVERWEGING

We kunnen allemaal wel begrijpen hoe erg je het vindt als je iets kwijt bent. Als er een vogeltje is weggevlagen uit de volière of als er een konijntje ontsnapt is. Je gaat het zoeken. En als je het niet kunt vinden, kun je er misschien wel niet van slapen. Maar wat is het ook jammer als er één kaartje van je memorie of je kwartetspel kwijt is, of een blokje uit je blokkendoos. En wat ben je blij, als je dat wat je kwijt was - soms pas na een aantal dagen - toch weer terugvindt. Wat een vreugde dan als het gaat over iemand die kwijt is. Zo is er nu blijdschap bij de Heere, als een zondaar - jij en ik - Hem weer mogen dienen en volgen. En daar doet de Heere alles voor. Daar zet Hij alles voor in het werk. Dat vertelt vooral deze tweede gelijkenis. Want die verloren penning moet het helemaal hebben van het zoeken! Een penning moet gevonden worden. Daarbij is er nog een verschil. Een schaap kan weg-

lopen. Een penning rolt weg, omdat er niet goed op gelet was of die wel goed vast zat aan de andere penningen. Als jij je geld verliest, is dat omdat je het niet goed in je zak of in je portemonnee gedaan hebt. Daar kun je iemand anders de schuld niet van geven. Wij mensen zijn allemaal bij de Heere vandaan gelopen. We dwalen op onze eigen weg. Dat is - zoals de Bijbel ons dat leert - onze verantwoordelijkheid. Maar het is toch niet zo dat die ander de Heere Jezus niet kent, omdat ik hem of haar nooit iets over Hem gezegd heb? Dat is onze verantwoordelijkheid naar elkaar. En de Heere wil juist ook mensen gebruiken om anderen Hem te leren kennen. Zodat jij en die ander mogen ondervinden dat het de Heere is, Die je zocht en je brengt op je plaats. Dat geeft blijdschap!

GEOLOFSLEER

Deze gelijkenissen zijn een verkondiging van de liefde van God voor verloren zondaren. Het gebruikte werkwoord voor het verloren zijn, verkondigt ons wie we zijn: werkelijk verloren, we gaan niet alleen voor eeuwig verloren, maar we zijn al verloren. Onze enige redding kan zijn dat Jezus ons opzoekt in onze verlorenheid (vgl. Dordtse Leerregels, hoofdstuk 1, art. 2): 'Maar hierin is de liefde Gods geopenbaard, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon in de wereld gezonden heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe' (1 Joh. 4: 9; Joh. 3: 16).